

Ministru kabineta
2021. gada 2. novembra
Prot. Nr. 73 28. §

“Latvijas pretterorisma stratēģija 2021.-2026. gadam”

Saturs

Saīsinājumi	4
I. Ievads	5
1. Starptautiskā situācija.....	5
2. Situācija Eiropā	5
3. Stratēģijas nepieciešamība, mērķi un veicamie pasākumi	5
II. Vispārējais pretterorisma sistēmas Latvijā raksturojums	6
III. Vispārējais terorisma draudu raksturojums.....	10
1. Starptautiskā situācija.....	10
2. Situācija Eiropā	11
3. Situācija Latvijā.....	12
IV. Pretterorisma stratēģijas prioritārie darbības virzieni	13
1. Starptautiskā sadarbība.....	14
1.1. Pretterorisma sadarbība ANO ietvaros	14
1.2. Starptautiskā koalīcija cīņai pret Daesh.....	15
1.3. Dalība starptautiskās misijās un operācijās.....	15
1.4. Informācijas apmaiņa ES sadarbības formātos	16
1.5. Informācijas apmaiņa ar ārvalstu partneru dienestiem	17
1.6. Teroristiska saturs monitorings.....	17
1.7. Terorisma upuru aizsardzība	18
2. Radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma novēršana.....	18
2.1. Riska personu un grupu apzināšana	19
2.2 Radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma novēršanas pasākumu koordinācija.....	19
3. Teroristu rīcības brīvības ierobežošana.....	19
3.1. Teroristu ceļošanas ierobežošana.....	20
3.1.1. Vīzu kontrole.....	20
3.1.2. Ceļotāju riska analīze.....	20
3.2. Terorisma finansēšanas novēršana.....	21
3.3. Ieroču un munīcijas aprites kontrole.....	22
3.4. CBRN aprites kontrole.....	22
3.5. Sprāgstvielu prekursoru aprites ierobežošana.....	22
4. Terorisma riska objektu aizsardzības pilnveidošana.....	23

4.1. Kritiskās infrastruktūras drošība.....	24
4.2. Cilvēku masveida pulcēšanās vietu drošība	24
4.3. Jonizējošā starojuma objektu drošība	25
5. Normatīvo aktu un pretterorisma plānu pilnveidošana.....	26
5.1. Nacionālais pretterorisma plāns.....	26
5.2. Reaģēšanas plāni (“Objekts”, “Lidmašīna”, “Kuģis”, “Pūlis”).....	26
6. Pretterorisma pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju gatavības pilnveidošana.....	28
6.1. Pretterorisma mācības	28
6.2. Pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju izglītošana	28
7. Sabiedrības līdzdalība	28

Saīsinājumi

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
AQ	Teroristu grupējums <i>Al-Qaeda</i>
CBRN	Ķīmiskie, bioloģiskie, radioloģiskie un kodolmateriāli
ES	Eiropas Savienība
EEZ	Eiropas Ekonomiskā Zona
FID	Finanšu izlūkošanas dienests
NATO	Ziemeļatlantijas līguma organizācija
NILLTPFNL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
VDD	Valsts drošības dienests

I. Ievads

1. Starptautiskā situācija

Pēdējās desmitgadēs terorisma draudi ir kļuvuši par ikdienas realitāti daudzās pasaules valstīs. Vēl joprojām atsevišķās pasaules valstīs un reģionos turpinās bruņoti konflikti, kuros nozīmīga loma ir teroristu organizācijām. Tās izmanto šo valstu etnisko un reliģisko kopienu starpā pastāvošās ideoloģiskās un sociālekonomiskās atšķirības un citus sabiedrību šķeļošus apstākļus, lai veicinātu radikalizāciju un piesaistītu sev kaujiniekus. Ņemot vērā, ka šī situācija konfliktu reģionos tuvākajā laikā netiks atrisināta, var secināt, ka šajos reģionos arī turpmāk saglabāsies labvēlīgi apstākļi teroristisko organizāciju darbībai. Terorisma draudu aktualitāte tuvākajā laikā nesamazināsies.

2. Situācija Eiropā

Pēdējo divdesmit gadu tendences parāda, ka terorisma draudu attīstība konfliktu reģionos ietekmē arī drošības situāciju Eiropā un līdz ar to arī Latvijā. Teroristu grupas jaunu atbalstītāju piesaistei Eiropā savos propagandas materiālos izplata sabiedrību šķeļošus vēstījumus. Turklāt savu mērķu sasniegšanai teroristu organizācijas izmanto vardarbību un savā ideoloģijā skaidri attaisno tās izmantošanu pret civiliedzīvotājiem, kā vienīgo efektīvo līdzekli. Šāda teroristisko organizāciju darbība vairo nesaskaņas sabiedrībā, kavē integrāciju, apdraud demokrātiju, tās vērtības un Eiropā pieņemto dzīvesveidu.

3. Stratēģijas nepieciešamība, mērķi un veicamie pasākumi

Terorisma mainīgā daba uzliek par pienākumu starptautiskajai sabiedrībai regulāri pārskatīt esošos pretterorisma pasākumus un pielāgot tos terorisma draudu situācijai. ANO ietvaros pasaules valstis ir vienojušās par kopīgiem stratēģiskajiem mērķiem teroristu un to grupējumu darbības ierobežošanai. Tāpat arī ES līmenī regulāri tiek pieņemti un aktualizēti normatīvie akti pretterorisma pasākumu pilnveidošanai un saskaņošanai ar aktuālo terorisma draudu situāciju. Ņemot vērā, ka Latvijas kompetentās institūcijas dažādos formātos aktīvi iesaistās starptautiskā terorisma radīto draudu novēršanā, ir svarīgi šīs starptautiskā līmenī noteiktās stratēģiskās prioritātes integrēt nacionālā pretterorisma sistēmā. Šajā stratēģijā ir ņemti vērā ANO Pretterorisma stratēģijā, ES Pretterorisma stratēģijā¹ un ES Drošības savienības stratēģijā 2020. – 2025. gadam² noteiktie prioritārie principi.

Šīs stratēģijas mērķis ir noteikt nacionāla līmeņa prioritāros darbības virzienus pretterorisma jomā turpmākajiem pieciem gadiem, ņemot vērā aktuālo terorisma apdraudējumu. Prioritāro darbības virzienu noteikšana radīs vienotu izpratni kompetento institūciju starpā par tuvākās piecgades prioritātēm terorisma

¹ Tostarp 2020. gada 9. decembrī apstiprinātā ES Pretterorisma darba kārtība *A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*

² Apstiprināta 2020. gada 24. jūlijā

draudu novēršanai un šo institūciju veicamo pasākumu nozīmīgumu to ietvaros. Savukārt tas nodrošinās plānotu Latvijas pretterorisma sistēmas attīstību un harmonizētu starptautisko sadarbību. Pēc apstiprināšanas Ministru kabinetā stratēģija būs publisks dokuments.

Stratēģijas sākumā ir sniegts gan vispārējais pretterorisma sistēmas, gan apdraudējuma raksturojums, lai aprakstītu līdz šim paveikto un uzsvētu aktuālos draudus un nākamo gadu prognozējamus izaicinājumus. Stratēģijā noteikti prioritārie darbības virzieni, ņemot vērā Latvijas aktuālo terorisma draudu situāciju un starptautiskās saistības.

Stratēģiska līmeņa prioritātes Starptautiskā terorisma radītā apdraudējuma novēršanai ir definētas arī Nacionālās drošības koncepcijā³, kas tika apstiprināta 2019. gadā, balstoties uz tobrīd aktuālajām prioritātēm. Latvijas pretterorisma stratēģijā definētie prioritārie darbības virzieni papildina Nacionālajā drošības koncepcijā noteikto, un izvērs prioritārās darbības jomas, aprakstot tās plašāk un konkrētāk. Līdzīgi jāmin arī tas, ka institūciju veicamie pasākumi, atbildības jomas un izpildes termiņi stratēģijas ieviešanai iekļauti “Nacionālās drošības plānā 2021. – 2024. gadam”⁴. Stratēģijas ieviešanas gaitā, identificējot iepriekš nenoteiktus veicamos pasākumus, tie tiks iekļauti nākamajā “Nacionālās drošības plānā”⁵ redakcijā. Savukārt izstrādājot jaunu Nacionālās drošības koncepciju, tiks ņemts vērā tas, ka ir izstrādāta atsevišķa Latvijas pretterorisma stratēģija ar tajā definētajiem prioritārajiem darbības virzieniem, ar atsauci uz to.

II. Vispārējais pretterorisma sistēmas Latvijā raksturojums

Latvijas pretterorisma sistēmas pirmsākumi saistāmi ar izmaiņām starptautiskajā drošības vidē 21.gs. sākumā, kas terorisma draudus iezīmēja kā vienu no nozīmīgākajiem starptautiskās drošības apdraudējumiem. Pēc 2001. gada 11. septembra terora aktiem ASV un tiem sekojošās Latvijas Nacionālo bruņoto spēku iesaistes starptautiskās miera uzturēšanas operācijās Irākā un Afganistānā, kas kalpoja kā teroristiska apdraudējuma pastiprinošs faktors, arī Latvijā radās nepieciešamība pilnveidot institūciju spēju savlaicīgi identificēt un koordinēti reaģēt uz teroristiska rakstura apdraudējumiem. Tā brīža sistēma neveicināja ne vienotas pretterorisma politikas izstrādi, ne arī saskaņotu tās ieviešanu.

Ņemot vērā starptautiskā terorisma draudu tendences pasaulē, Latvijai, iestājoties ES un NATO, bija jāveido mūsdienīga pretterorisma sistēma, kura atbilstu ES un NATO dalībvalstu terorisma novēršanas un apkarošanas stratēģiskajām prioritātēm un pretterorisma darbības pamatprincipiem.

³ Apstiprināta ar Saeimas 2019. gada 26. septembra paziņojumu “Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu”

⁴ Apstiprināts Ministru kabinetā 2020. gada 15. septembrī (Ministru kabineta protokols Nr. 54, 49 § TA-1658)

⁵ 2025.-2029. gadam

Ņemot vērā, ka tolaik Latvijā pretterorisma funkcijas bija sadalītas starp vairākām valsts drošības iestādēm, starptautiskā sadarbība bija apgrūtināta, kā arī nenodrošināja integrētus un saskaņotus pretterorisma pasākumus un esošo resursu efektīvu izmantošanu. Tika identificēta nepieciešamība pēc specializētas struktūras, kas nodrošinātu informācijas apmaiņu un sadarbību ar ES un NATO dalībvalstīm pretterorisma jomā, veiktu pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju sadarbības koordinēšanu un pārraudzību nacionālā līmenī, koordinētu terorisma risku objektu aizsardzību un organizētu regulāras pretterorisma mācības, nodrošinot gatavību novērst un pārvarēt teroristiska rakstura apdraudējumus.

Šo mērķu sasniegšanai 2005. gadā Drošības policijas (tagad – VDD) sastāvā tika izveidots Pretterorisma centrs, kura pamatuzdevumi bija:

- izstrādāt nacionālo politiku cīņā ar terorismu;
- nodrošināt pastāvīgu gatavību terorisma draudu efektīvai novēršanai un apkarošanai;
- īstenot vienotu un saskaņotu pretterorisma pasākumu ieviešanu un nodrošināt pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju koordinēšanu;
- veidot un nodrošināt saskaņotu un efektīvu starptautisko sadarbību terorisma apkarošanas jomā.⁶

Izveidotā Pretterorisma centra viena no galvenajām funkcijām – gan tā izveides sākumā, gan šobrīd – ir pilnveidot pretterorisma sistēmu, iesaistot valsts un pašvaldību institūcijas un citas juridiskās personas, nodrošinot vienotu izpratni par pretterorisma preventīvajiem un reaģēšanas pasākumiem un koordinētu rīcību šo pasākumu laikā.

Veidojot pretterorisma sistēmu, tika definēti trīs prioritārie darbības virzieni – informācijas analīze, prevencija un reaģēšana.

Informācijas analīze ietver visas ar terorismu saistītās informācijas – no partneru dienestiem saņemtās, operatīvā veidā iegūtās, kā arī atklātos avotos identificētās – stratēģisko, operacionālo un taktisko analīzi. Tādā veidā tiek attīstīta informācijas apmaiņa gan ar ārvalstu partneru dienestiem, gan arī nacionāla līmeņa valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī privātā sektora pārstāvjiem par pretterorisma jautājumiem. Informācijas analīzes, starptautiskās un starpinstitucionālās sadarbības ietvaros iegūtie dati tālāk tiek izmantoti, lai sagatavotu potenciālo draudu analīzi un informētu valsts augstākās amatpersonas un pretterorisma pasākumos iesaistītās institūcijas.

Prevencija jeb novēršana ietver pretterorisma preventīvo pasākumu izstrādi, lai savlaicīgi identificētu un novērstu potenciālos terorisma draudus un ieviestu agrīnās brīdināšanas sistēmu. Lai nodrošinātu vienotu pieeju šādai sistēmai

⁶ Ministru kabineta 2004. gada 26. novembra rīkojums Nr. 927 “Konceptija “Pretterorisma centra izveide” (informatīvā daļa)”

terroristisku uzbrukumu gadījumos, 2007. gadā tika izstrādāta četru terorisma draudu līmeņu sistēma⁷, kas balstīta uz NATO Krīzes reaģēšanas sistēmas principiem.

	zems terorisma draudu līmenis (zils) – izsludina situācijā, ja pastāv vispārēja rakstura terorisma draudi (ikdienas situācija);
	paaugstināts terorisma draudu līmenis (dzeltens) – izsludina situācijā, ja ir pieaugoši terorisma draudi;
	augsts terorisma draudu līmenis (oranžs) – izsludina situācijā, ja ir apstiprināti terorisma draudi konkrētam objektam, tautsaimniecības sektoram vai valsts reģionam;
	īpaši augsts terorisma draudu līmenis (sarkans) – izsludina situācijā, ja ir noticis terora akts vai terora akts vairs nav novēršams.

Terorisma draudu līmeņu sistēma⁸ nodrošina:

- savlaicīgu valsts, pašvaldību, juridisko personu un iedzīvotāju informēšanu (agrīno brīdināšanu) par potenciāliem terorisma draudiem;
- vienotus stratēģiskos pamatprincipus pretterorisma pasākumu plānošanai un īstenošanai;
- iespēju ieviest vienādas intensitātes drošības pasākumus, kas atbilst izsludinātajam terorisma draudu līmenim un veikt to pastiprināšanu atbilstoši draudu līmeņa izmaiņām.

Pamatojoties uz ieviesto četru terorisma draudu līmeņu sistēmu un sadarbībā ar pretterorisma pasākumos iesaistītajām institūcijām, 2008. gadā tika izstrādāts Nacionālais pretterorisma plāns, kas nosaka pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju veicamos preventīvos pasākumus atbilstoši četriem terorisma draudu līmeņiem. Izvērtējot terorisma draudu tendences Eiropā un pasaulē, Nacionālais pretterorisma plāns tiek aktualizēts reizi trīs gados⁹.

Neatņemama pretterorisma preventīvo pasākumu sastāvdaļa ir terorisma riska objektu drošības nodrošināšana. Terorisma riska objektu drošība ir bijusi un saglabājas kā viena no augstākajām prioritātēm pretterorisma sistēmas uzturēšanā un pilnveidošanā. Ņemot vērā kritiskās infrastruktūras¹⁰ objektu būtiskumu valstij un sabiedrībai svarīgu funkciju nodrošināšanā, ir izveidota sistemātiska pieeja, kādā valsts drošības iestādes koordinē dažādu fiziskās drošības pasākumu veikšanu, nodrošinot regulāru informācijas apmaiņu un citus pasākumus iespējamo

⁷ Nosaka Nacionālās drošības likuma 22.1.pants

⁸ Terorisma draudu līmeņu izsludināšanu nosaka Ministru kabineta 2007. gada 10. jūlija Noteikumi Nr.485 "Terorisma draudu līmeņa izsludināšanas kārtība"

⁹ Stratēģijas izstrādes brīdī spēkā esošais Nacionālais pretterorisma plāns apstiprināts ar Ministru kabineta 2019. gada 11. decembra rīkojumu Nr. 631-S

¹⁰ Noteikts Nacionālās drošības likuma 22.2. pantā

risku samazināšanai.¹¹ Tāpat, analizējot pēdējo gadu uzbrukumus Eiropā un pasaulē, arvien lielāku uzmanību dienesti pievērš objektiem un vietām, kurās vienkopus uzturas liels iedzīvotāju skaits un kuros nav iespējams nodrošināt pastiprinātus drošības pasākumus – tā saucamajās cilvēku masveida pulcēšanās vietās. Sadarbībā ar valsts institūcijām un privātā sektora pārstāvjiem tiek nodrošināta apsteidzošas informācijas iegūšana un drošības pasākumu izvērtēšana, lai nodrošinātu cilvēku masveida pulcēšanās objektu un publisku masu pasākumu aizsardzību pret iespējamiem uzbrukumiem.

Reaģēšana ietver pretterorisma reaģēšanas plānu izstrādi un atbildīgo institūciju reaģēšanas kapacitāšu pilnveidošanu teroristiska uzbrukuma gadījumā sekmīgai apdraudējuma novēršanai un pārvarēšanai. Pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju reaģēšanai uz dažādiem ar terorismu saistītiem apdraudējumiem ir izstrādāti tipveida pretterorisma reaģēšanas plāni – “Objekts”¹², “Kuģis”¹³ un “Lidmašīna”¹⁴, kas nosaka rīcību, ja veikts uzbrukums ar ķīlnieku sagūstīšanu vai objekta sagrābšanu. Tāpat, pamatojoties uz aktuālajām terorisma tendencēm Eiropā un pasaulē, sadarbībā ar operatīvajiem dienestiem ir izstrādātas vadlīnijas¹⁵, kas nosaka atbildīgo institūciju rīcību, ja noticis teroristiska rakstura uzbrukums cilvēku masveida pulcēšanās vietā, tajā izmantotas kombinētās uzbrukuma metodes vai ietriekšanās cilvēku pūlī ar transportlīdzekli. Papildu ir izstrādāta arī speciāla – tā saucamā “RENEGĀTA” – procedūra, kas gaisa telpas apdraudējuma gadījumā nosaka institūciju rīcību, ja nepieciešams piespiedu kārtā nosēdināt kādu gaisa kuģi vai uzsākt kaujas darbības pret to.¹⁶

Lai pārbaudītu pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju gatavību novērst terorisma draudus un veidotu koordinētu sadarbību seku likvidēšanas un novēršanas pasākumos, jau kopš 2006. gada VDD organizē nacionāla līmeņa pretterorisma mācības ar pilnu spēku izvērēšanos, kurās simulē apdraudējumu atbilstoši terorisma tendencēm Eiropā un pasaulē. Tāpat regulāri sadarbībā ar valsts un pašvaldību iestādēm tiek organizētas tā saucamās “galda” jeb teorētiskās mācības, kurās tiek izspēlēti dažādi ar terorismu saistīti scenāriji.

Nemot vērā izveidotajā pretterorisma sistēmā iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju apjomu, VDD regulāri organizē informatīvos seminārus un apmācības

¹¹ Nosaka Ministru kabineta 2010. gada 1. jūnija noteikumi Nr. 496 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība”

¹² Ministru kabineta 2017. gada 13. decembra rīkojums Nr.754, stratēģijas izstrādes brīdī plāna aktualizēta versija ir starpinstitūciju saskaņošanas procesā

¹³ Ministru kabineta 2017. gada 13. decembra rīkojums Nr.756, stratēģijas izstrādes brīdī plāna aktualizēta versija ir starpinstitūciju saskaņošanas procesā

¹⁴ Ministru kabineta 2017. gada 13. decembra rīkojums Nr.755, stratēģijas izstrādes brīdī plāna aktualizēta versija ir starpinstitūciju saskaņošanas procesā

¹⁵ Valsts drošības dienesta priekšnieka (Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta, Valsts policijas, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta saskaņotas) 2020. gada 17. augustā apstiprinātās “Atbildīgo dienestu rīcības vadlīnijas, ja īstenots teroristiska rakstura uzbrukums”

¹⁶ 2006. gada 18. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr. 290 “Kārtība, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu un kādā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā”

sadarbības partneriem par pretterorisma sistēmu Latvijā, terorisma riska objektu drošību, terorisma draudu tendencēm, drošības pasākumu plānošanu un īstenošanu un citiem jautājumiem. Apmācības tiek organizētas arī izglītības iestādēm, apsardzes komercsabiedrību pārstāvjiem un citām juridiskām personām.

Lai veicinātu Pretterorisma centra, valsts un pašvaldību iestāžu, kā arī privāto tiesību juridisko personu sadarbību pretterorisma jomā un nodrošinātu valsts gatavību efektīvi novērst terorisma draudus un likvidēt to izraisītās sekas, 2006. gadā tika izveidota Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome, kuras sastāvā ietilpst pārstāvji no pretterorisma pasākumos iesaistītajām valsts iestādēm¹⁷.

III. Vispārējais terorisma draudu raksturojums

1. Starptautiskā situācija

Pasaules valstīs, kurās nepastāv stabilas varas struktūras, vai kuru iestādēm trūkst nepieciešamo resursu drošības situācijas kontrolei visā to teritorijā vai kurās notiek aktīvi bruņotie konflikti, veidojas labvēlīga situācija teroristu grupējumu pastāvēšanai un attīstībai. Šo teroristu grupējumu mērķi var būt atšķirīgi.

Teroristu grupējumu radīto draudu izvērtējumā nozīmīgs ir šo grupējumu darbības mērogs gan ideoloģiski, gan praktiski. Lielākajai daļai no pastāvošajām teroristu grupām darbības mērogs saistās ar varas maiņu vienā valstī, vai reģionā, ieskaitot arī vienu vai vairākas kaimiņvalstis (to teritorijas). Tomēr atsevišķiem grupējumiem gan ideoloģiskie mērķi, gan arī darbības mērogs ir starptautisks.

Šā brīža terorisma draudu tendences liecina, ka galvenos draudus rada islāmistu teroristu¹⁸ grupējumi, kas savas darbības ir izvērsuši dažādos pasaules reģionos.

Nozīmīgākos terorisma draudus pasaulē rada Sīrijā un Irākā bāzētais islāmistu teroristu grupējums *Daesh*, kā arī Afganistānā un Pakistānā bāzētais *AQ*. Turklāt arī vairākās citās valstīs (Jemenā, Ēģiptē, Lībijā, Alžīrijā, Mali, Nigērijā, Somālijā, Mozambikā, Filipīnās un Indijā) bāzētie teroristu grupējumi ir devuši lojalitātes zvērestus vienam no šiem grupējumiem. *Daesh* un *AQ* atbalsta tā saucamo globālā džihāda ideoloģiju un var veikt uzbrukumus arī ārpus savas darbības teritorijas, ieskaitot Eiropu.

¹⁷ Ministru kabineta 2005. gada 22. novembra noteikumi Nr.880 "Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes nolikums". Pieejams: www.likumi.lv/ta/id/122154-pretterorisma-centra-ekspertu-konsultativas-padomes-nolikums

¹⁸ Personas, kuras veic vai atbalsta vardarbīgas aktivitātes islāma radikālās interpretācijas ietēkmē.

Ja teroristu grupējumu kontrolē ir teritorija, tad tā tiek izmantota kaujinieku apmācībai un uzbrukumu plānošanai. Savu mērķu sasniegšanai grupējumi piesaista arī kaujiniekus no ārvalstīm. Pēc nonākšanas teroristu kontrolētajās teritorijās ārvalstu kaujinieki iziet apmācības fiziskajā sagatavotībā, šaujamieroču un sprāgstierīču izmantošanā, kā arī uzbrukumu plānošanā. Teroristu grupas šos kaujiniekus izmanto savu lokālo mērķu sasniegšanai, taču viņus var arī nosūtīt uz viņu mītnes valstīm uzbrukumu veikšanai.

Terorisma draudu prognozes liecina, ka terorisma draudi pasaulē tuvāko piecu gadu laikā nesamazināsies. To ietekmēs gan dažādi starptautiski faktori kā globālā ekonomiskā situācija, klimata izmaiņas, migrācija, gan arī tālāka drošības situācijas destabilizācija Rietumāfrikā, Mozambikā, Jemenā, Sīrijā, Irākā un Afganistānā. Konflikta reģionos arī pēc to beigām vai pārtraukšanas drošības situācija attiecīgajās valstīs būtiski neuzlabosies. Turklāt arī šo valstu sabiedrībās saglabāsies līdzšinējās etniskās, reliģiskās, ideoloģiskās, teritoriālās nesaskaņas, kas nodrošinās labvēlīgus apstākļus teroristu grupējumu darbībai. Ņemot vērā minētos apstākļus un *Daesh* un *AQ* lomu pasaules terorisma vidē, var prognozēt, ka šo grupējumu radītie draudi pasaules drošībai nemazināsies.

2. Situācija Eiropā

Vairākās Eiropas valstīs joprojām ir paaugstināti terorisma draudi. Bruņoto konfliktu teritorijās bāzētiem teroristu grupējumiem, piemēram, *Daesh* šobrīd nav pietiekamu kaujas spēju, lai sagatavotu kaujiniekus un iesūtītu viņus Eiropā plaša mēroga uzbrukumu veikšanai. Kaut arī *Daesh* spējas organizēt komplicētus uzbrukumus Eiropas teritorijā būs ierobežotas, grupējums paliks par galveno terorisma apdraudējuma avotu. Ilgtermiņā grupējums koncentrēsies uz propagandas izplatīšanu tiešsaistes platformās, mēģinot piesaistīt jaunus atbalstītājus. Pēdējos gados nozīmīgāko skaitu no uzbrukumiem Eiropā veic tieši pašmāju teroristi (galvenokārt, otrās un trešās paaudzes imigranti no terorisma riska valstīm), kuri iedvesmojas no *Daesh* un *AQ* ideoloģijas, taču uzbrukumus plāno un veic paši. Nozīmīgas riska grupas būs arī bijušie ieslodzītie un psihiski nestabili cilvēki, kuri iedvesmojas no teroristu propagandas.

Papildu islāmistu teroristiem pēdējo trīs gadu laikā Eiropā ir aktivizējušies arī labējie ekstrēmisti un viņu grupējumi, kas veic iepriekš plānotus teroristiskus uzbrukumus etniskajām minoritātēm. Tāpat arī šajā laika periodā Lielbritānijā un Vācijā ir aizliegta vairāku labējo ekstrēmistu grupējumu darbība, un tie ir iekļauti teroristu organizāciju sarakstos. Šie lēmumi ir saistīti gan ar labējo ekstrēmistu sludināto ideoloģiju, kas atbalsta uzbrukumu veikšanu imigrantiem, gan arī šo organizāciju biedru arestiem par uzbrukumu plānošanu un veikšanu. Labējo ekstrēmistu grupējumi turpinās veikt mēģinājumus mobilizēt cilvēkus, izmantojot kritiku pret valdību (tai skaitā ES politiku) un sazvērētības teorijas.

Atsevišķās Eiropas valstīs arī kreisie ekstrēmisti tiek aizturēti par teroristisku noziegumu veikšanu, tomēr lielākā daļa no viņu veiktajām prettiesiskajām darbībām ir saistīta ar huligānismu vai vandālisma aktiem. Kreiso ekstrēmistu uzbrukumi galvenokārt ir vērsti pret īpašumu (piemēram, valsts pārvaldes un tiesību aizsardzības iestāžu ēkām un automašīnām, laikrakstu izdevniecībām, banku filiālēm, bankomātiem, patvēruma meklētāju deportācijas centriem, kritiskās infrastruktūras objektiem).

Prognozes liecina, ka terorisma draudu situācija Eiropā tuvākajos gados nemainīsies, un tā saglabāsies paaugstinātā līmenī. Teroristu organizācijas ar propagandas palīdzību turpinās uzrunāt arvien jaunus sekotājus, kas veicinās radikalizācijas procesus un iesaisti teroristiskās darbībās. Līdz ar islāmistu radītajiem draudiem var prognozēt, ka arī labējie un kreisie ekstrēmisti turpinās iesaistīties teroristiskās darbībās. Interneta loma radikalizācijas veicināšanā un terora aktu organizēšanai noderīgas informācijas izplatīšanā nodrošinās to, ka terorismam var pievērsties jebkuras Eiropas valsts, tostarp arī Latvijas, iedzīvotāji. Teroristi turpinās izmantot arī interneta sniegtās šifrētās saziņas iespējas.

3. Situācija Latvijā

Latvijā terorisma draudu līmenis ir zems. Nozīmīgākos riskus rada atsevišķu personu radikalizēšanās, kontaktu veidošana ar ekstrēmistisku un teroristisku organizāciju pārstāvjiem ārvalstīs, kā arī tie Latvijas musulmaņu kopienas locekļi, kuri iepriekš aizceļoja uz Sīriju un Irāku, pievienojoties teroristiskajam grupējumam *Daesh*.

Līdz šim Latvijā dzīvojošo musulmaņu kopienas darbība nav veicinājusi radikalizācijas tendenču pieaugumu. Tomēr VDD redzeslokā regulāri nonāk atsevišķas personas, kuras izrāda interesi par teroristu organizācijām un islāma radikālo interpretāciju. Šo personu interesi lielā mērā nosaka kontakti starptautiskajā vidē.

Viena no galvenajām radikalizācijas riska grupām joprojām ir jaunie musulmaņi jeb konvertīti¹⁹. Latvijas musulmaņu kopienas lūgšanu namos sludinātā islāma interpretācija neveicina konvertītu radikalizāciju. To vairāk ietekmē personīgie un ārējās vides apstākļi, piemēram, nonākšana etnisko musulmaņu ietekmē, kuri pārstāv radikālo islāma interpretāciju, un uzticēšanās viņu sludinātajai mācībai. Vienlaikus jāatzīmē, ka VDD redzeslokā nonākušo musulmaņu, tostarp to, kuri ir pieņēmuši islāma radikālo interpretāciju, iespējamā iesaistīšanās vardarbīgās aktivitātēs Latvijā vai ārvalstīs šobrīd ir vērtējama kā zema.

¹⁹ Personas, kuras savas dzīves laikā pievērsas konkrētam reliģiskam virzienam, pārejot tajā no citas ticības vai neticības.

Ekstrēmistiski orientētu organizāciju radītie terorisma draudi Latvijā ir zemi. Tomēr līdzīgi kā citās Eiropas valstīs arī Latvijā radikalizācijas pazīmes ir konstatētas ne tikai islāma radikālās interpretācijas, bet arī citu ideoloģisko virzienu atbalstītāju vidē. VDD redzeslokā ir nonākušas atsevišķas garīgi nelīdzsvarotas personas, kuras, iedvesmojoties no internetā pieejamajiem teroristu propagandas materiāliem, ir iesaistījušās teroristisku uzbrukumu plānošanā.

Latvijā kopumā ekstrēmistu vide ir pasīva un aktīvistu darbības ir vērstas uz savstarpēju sadarbību un aktīvu sociālo tīklu izmantošanu. Šo vidi pārsvarā turpina pārstāvēt tā saucamie “skinhedi” un neonacisti, kurus vieno kopīga interese par ekstrēmistiskām idejām un organizācijām. Aktīvistu nereti sociālajos tīklos izplata kritizējošu informāciju par islāma radikāļiem, kā arī pret imigrantiem, citas ādas krāsas cilvēkiem un seksuālajām minoritātēm. Ekstrēmistu vides pārstāvji nereti pievēršas dažādām sazvērestības teorijām un to aizsegā cenšas pievērst citus sabiedrības locekļus savām idejām. Šādu ideju, tostarp sazvērestības teoriju, izplatība sociālajos tīklos varētu veicināt atsevišķas sabiedrības daļas, īpaši jauniešu, radikalizāciju. Savukārt tas var novest pie ideoloģiski motivētu noziegumu skaita pieauguma.

Tāpat Latvijā darbojas arī atsevišķi kreisi orientēti ekstrēmisti, kas sevi asociē, piemēram, ar tā saucamajiem nacionālboļševiku un tā saucamās “Atifas” idejām. Aktīvistu nereti sociālajos tīklos izplata saviem vēstījumiem atbilstošu informāciju ar mērķi graut demokrātisko iekārtu Latvijā.

Prognozes liecina, ka tuvāko piecu gadu laikā Latvijā nav gaidāms terorisma draudu pieaugums. Līdz ar to nozīmīgākais risks arī turpmāk būs atsevišķu Latvijas iedzīvotāju radikalizēšanās un iesaistīšanās teroristiskās aktivitātēs. Tāpat arī jāatzīmē, ka pēdējo gadu pieredze skaidri parāda, ka terorisma draudu attīstību Latvijā ietekmē arī notikumi Eiropā un pārējā pasaulē, ko apliecina vairāku Latvijas iedzīvotāju tieša iesaistīšanās bruņotajā konfliktā Sīrijā un Irākā. Interneta un brīvās ceļošanas sniegtās iespējas šos riskus nākotnē tikai pastiprinās. Kontekstā arī kopējām terorisma attīstības tendencēm Eiropā arī Latvijā, pieaugošo sazvērestības teoriju un naida runas izplatību arī atsevišķi labējā un kreisā spārna ekstrēmisti saglabās radikalizācijas potenciālu.

IV. Pretterorisma stratēģijas prioritārie darbības virzieni

Pamatojoties uz terorisma draudu situācijas analīzi, ir noteikti septiņi pretterorisma stratēģiskie darbības virzieni terorisma draudu novēršanai un pārvarēšanai:

- starptautiskā sadarbība,
- radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma novēršana,
- teroristu rīcības brīvības ierobežošana,
- terorisma riska objektu aizsardzības pilnveidošana,
- normatīvo aktu un pretterorisma plānu pilnveidošana,

- pretterorisma pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju gatavības pilnveidošana,
- sabiedrības līdzdalība.

Darbības virzieni ir noteikti, ņemot vērā terorisma draudu tendences Eiropā un Latvijā, partneru dienestu un VDD prognozes par terorisma draudu situācijas attīstību Latvijā un Eiropā. Visi prioritārie darbības virzieni ir vienlīdz svarīgi un savstarpēji papildina dažādus pretterorisma sistēmas elementus.

1. Starptautiskā sadarbība

Mūsdienās terorisms ir pārrobežu noziegums un tās personas, kuras plāno, sagatavo un gala rezultātā veic terora aktus, var atrasties ne tikai dažādās valstīs, bet arī dažādos kontinentos. Papildu tam modernās tehnoloģijas un sociālie tīkli ļauj īsā laikā izplatīt teroristu propagandas materiālus visā pasaulē, nodrošinot netiešu saikni starp teroristu organizācijām un to atbalstītājiem. Šādos apstākļos gan terorisma draudu novēršanā, gan reaģēšanas pasākumu plānošanā nozīmīga loma ir starptautiskai sadarbībai gan atbildīgo dienestu starpā, gan arī ar starptautiskajām organizācijām.

1.1. Pretterorisma sadarbība ANO ietvaros

ANO dalībvalstis, tajā skaitā Latvija, jau 2006. gadā vienojās par pretterorisma rīcībpolitikas īstenošanu, proti, ANO Globālo pretterorisma stratēģiju un tās ieviešanas rīcības plānu, kas ir būtisks pamats vienotam stratēģiskajam un operacionālajam ietvaram cīņā pret terorismu. Latvija sniedz ieguldījumu Globālās stratēģijas pārskatīšanā, sniedzot informāciju par paveikto starptautiskās pretterorisma sistēmas stiprināšanā, tajā skaitā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas novēršanā.

Latvija cieši sadarbojas ar ANO Pretterorisma biroju, kā arī Pretterorisma komitejas izpilddirektorātu, kura pirmā novērtēšanas vizīte Latvijā notika 2021.gadā. Latvija piedalās arī ANO pretterorisma nedēļas pasākumos, ko ANO Pretterorisma birojs rīko katra gada jūnija beigās vai jūlija sākumā, kā arī iesaistās dažādos ANO dalībvalstu rīkotajos pretterorisma jomas informatīvajos pasākumos. Papildus tam Latvija aktīvi iesaistās ANO Ģenerālās asamblejas rezolūciju izstrādē, kas paredz arī mediju un informācijas pratības pielietošanu cīņā pret dezinformāciju un maldīgu informāciju, tajā skaitā naida runu, kas piemērojama, ne tikai vēršoties pret valsti, bet arī pret teroristu radītu dezinformāciju.

ANO Drošības padome ir pieņēmusi virkni starptautiski saistošu rezolūciju, kuras starptautiskā miera un drošības stiprināšanai paredz mērķtiecīgu vēršanos pret vardarbīgo ekstrēmismu, radikalizāciju, terorisma izplatīšanos, terorisma finansēšanu, teroristiskām organizācijām un individuālām personām, kā arī

ārvalstu teroristu kaujiniekiem. Visas ANO Drošības padomes noteiktās sankcijas pārņem Eiropas Savienība, izdodot normatīvos aktus, kas ir tieši juridiski saistoši visām tās dalībvalstīm. Latvija pilda ANO Drošības Padomes rezolūcijās ietvertās saistības, īsteno tās praksē, kā arī ir tieši atbalstījusi vairāku rezolūciju pieņemšanu par terorisma apkarošanas tēmu, piemēram rezolūciju 2462/2019 par terorisma finansēšanas apkarošanu, rezolūciju 2396/2017 par ārvalstu teroristu kaujiniekiem, rezolūciju 2341/2017 par kritiskās infrastruktūras aizsardzību pret teroristiskiem uzbrukumiem, kā arī rezolūciju 2322/2016 par starptautisko tieslietu sadarbību cīņā pret terorismu.

1.2. Starptautiskā koalīcija cīņai pret Daesh

2014. gada septembrī tika izveidota Globālā koalīcija pret *Daesh*, kurā darbojas 83 pasaules valstis. Globālās koalīcijas mērķis ir samazināt *Daesh* kaujas spējas un to pilnībā sakaut. Koalīcijas dalībvalstis ir apņēmušās vērsties pret *Daesh* un pret organizācijām, kas to atbalsta. Papildu militārajai operācijai *Inherent Resolve*, kurā piedalās arī Latvijas Nacionālo bruņoto spēku pārstāvji, Irākā un Sīrijā koalīcija ir apņēmusies:

- cīnīties ar *Daesh* finansēšanu,
- novērst ārvalstu teroristu kaujinieku ceļošanu,
- atbalstīt no *Daesh* atbrīvotās teritorijas atjaunošanu,
- ierobežot grupējuma propagandas izplatīšanu.

Dalība Globālā koalīcijā sniedz iespēju Latvijai tieši līdzdarboties *Daesh* sagraušanā, kas šobrīd ir viens no galvenajiem terorisma draudu avotiem pasaulē.

1.3. Dalība starptautiskās misijās un operācijās

Viens no nozīmīgākajiem terorisma apkarošanas pasākumiem ir dalība starptautiskajās miera nodrošināšanas misijās un operācijās sadarbībā ar citām ES un NATO dalībvalstīm. To mērķis ir veicināt terorisma apkarošanu reģionos, kuros darbojas starptautiskās teroristu organizācijas. Šajos reģionos teroristu organizācijas:

- plāno uzbrukumus ES un NATO dalībvalstīm, to interešu objektiem,
- apmāca kaujiniekus,
- veic terorisma atbalsta aktivitātes: izgatavo propagandas materiālus, vervē un radikalizē kaujiniekus, kā arī nodrošina loģistikas pakalpojumus;
- slēpj grupējuma līderus.

Būtiski izcelt Latvijas Nacionālo bruņoto spēku ilgstošo iesaisti NATO un Koalīcijas spēku vadītajās misijās Afganistānā²⁰ un Irākā²¹. Latvija, piedaloties šajās misijās, sniedz ieguldījumu vietējo drošības spēku spēju stiprināšanā, lai tie patstāvīgi spētu cīnīties ar terorisma draudiem. Pakārtoti jāatzīmē arī Latvijas ieguldījums ES apmācību misijā Mali un ANO stabilizācijas misijā Mali – MINUSMA. Mali saskaras ar nepārtrauktiem teroristisko grupējumu uzbrukumiem, kā arī aizvien vairāk ISIS afiliētās teroristiskās grupas ir spējušas nostiprināties Mali teritorijā. Latvijas piensums abās misijās gan apmācot vietējos drošības spēkus, gan nodrošinot izlūkošanas analīzes ekspertīzi, tādējādi sniedzot vērtīgu ieguldījumu kopējiem centieniem stabilizēt situāciju Mali un cīnīties pret terorisma draudiem.

Latvijai sadarbībā ar citām ES un NATO dalībvalstīm nepieciešams sniegt atbalstu terorisma riska reģionos esošajām valstīm kontrolēt drošības situāciju savā teritorijā. Šī ir Latvijas iespēja sniegt tiešu ieguldījumu starptautisko teroristu organizāciju radītā apdraudējuma mazināšanā.

1.4. Informācijas apmaiņa ES sadarbības formātos

Labās prakses pārņemšanai un atsevišķu preventīvo pasākumu īstenošanas koordinācijai starptautiskā līmenī Latvijas pārstāvji turpinās darbu dažādos ES sadarbības formātos (darba grupās, semināros, sanāksmēs).

ES Padomes Terorisma jautājumu darba grupa (TWG) vada un pārrauga ES Padomes vispārējo darba programmu terorisma apkarošanas jomā. Tā galvenokārt ir atbildīga par:

- informācijas apmaiņu par terorisma draudu situāciju dalībvalstīs,
- radikalizācijas un vervēšanas novēršanas pasākumu koordināciju,
- dalībvalstu labās prakses pārņemšanu terorisma novēršanā un apkarošanā,
- rekomendāciju sniegšanu politisko lēmumu pieņēmējiem.

Darba grupa cieši sadarbojas ar ES Pretterorisma koordinatoru un ES tiesībsardzības aģentūru (Eiropolu). Vairākās politikas jomās tā strādā kopā ar Terorisma (starptautisko aspektu) jautājumu darba grupu (COTER).

Terorisma (starptautisko aspektu) jautājumu darba grupa koordinē dalībvalstu nostājas starptautiskajos pretterorisma aspektos. Tā galvenokārt veic apdraudējuma analīzi attiecībā uz valstīm, kas nav ES dalībvalstis, lai uzlabotu ES

²⁰ Laika posmā līdz 2001.-2014. gadam Afganistānā norisinājās misija “International Security Assistance Force (ISAF)”, pēc kuras 2015.gadā tika uzsākta apmācību un padomdošanas misija “Resolute Support”, kas saskaņā ar 2021.gada aprīļa NATO lēmumiem, tiks noslēgta laika posmā līdz 2021.gada 11.septembrim. Neskatoties uz misijas noslēgšanu, NATO turpinās atbalstīt Afganistānas valdību tās cīņā ar terorismu bez militāras klātbūtnes pašā Afganistānā.

²¹ Kopš 2016.gada Latvija piedalās Globālās koalīcijas pret *Daesh* vadītajā operācijā “*Inherent Resolve*”, kā arī kopš 2021.gada Latvija piedalās NATO misijā Irākā.

sadarbību ar šīm valstīm. Darba grupas ietvaros tiek apspriestas konkrētas tēmas un pretterorisma sadarbības jautājumi ar attiecīgajām valstīm, ko rotējošā ES Padomes prezidentūra ir iekļāvusi aktuālajā darba kārtībā. Tāpat notiek ciešāka sadarbības koordinācija ar to reģionu valstīm, kas ir saistītas ar teroristiska apdraudējuma riskiem ES: Rietumu Balkāni, Tuvie Austrumi un Ziemeļāfrika, Sāhela zona, kā arī Āfrikas rags. Līdzīgi arī darba grupas ietvaros tiek sekots līdzi aktualitātēm pretterorisma jautājumos tādās valstīs, kas ir stratēģiski nozīmīgas ES drošībai: Centrālāzijas, Dienvidāzijas un Dienvidaustrumāzijas reģionos. Efektīvas pretterorisma politikas ietvaros tiek veicināta sadarbība tādos starptautiskos formātos kā ANO, NATO un Starptautiskā koalīcija cīņai pret *Daesh* sakāvei.

Papildus Latvijas pārstāvniecība tiek nodrošināta Eiropas Komisijas pastāvīgajā komitejā par sprāgstvielu prekursoru jautājumiem. Tāpat aktīva līdzdarbība tiek īstenota Eiropas Komisijas darba grupās par kritiskās infrastruktūras aizsardzību, bezpilota lidaparātiem un publisko vietu aizsardzību.

1.5. Informācijas apmaiņa ar ārvalstu partneru dienestiem

Personu brīvās pārvietošanās iespējas Šengenas zonas ietvaros sniedz iespēju terorisma riska subjektiem ceļot no vienas ES dalībvalsts uz otru. Šo iespēju teroristi vēsturiski ir izmantojuši, lai maskētu savu pārvietošanos ar mērķi nokļūt bruņoto konfliktu zonās trešās pasaules valstīs. Šādos apstākļos savlaicīgai informācijas apmaiņai par terorisma riska subjektiem ir izšķiroša nozīme, lai novērstu viņu nokļūšanu bruņoto konfliktu zonās, kur viņi var iegūt uzbrukumu veikšanai nepieciešamās zināšanas un prasmes.

Līdzīgi arī Latvijā dzīvojošo terorisma riska subjektu kontakti ar ekstrēmistiem citās Eiropas valstīs atsevišķos gadījumos ir veicinājusi viņu radikalizāciju. Šāda veida kontaktu laicīgai identificēšanai un izvērtēšanai ir nozīmīga loma terorisma draudu novēršanā.

Valsts drošības iestādes ikdienā apmainās ar informāciju par dienesta redzeslokā pretterorisma jomā nonākušajām personām starptautiskā līmenī gan ārvalstu partneru dienestiem, gan arī starptautiskajām organizācijām (ES, NATO) un to struktūrvienībām. Šīs informācijas apmaiņas rezultātā iegūtie dati tiek izmantoti terorisma draudu monitoringam un preventīvo pasākumu plānošanai, lai mazinātu riska subjektu tālāku radikalizāciju un iesaisti teroristiskās darbībās.

1.6. Teroristiska saturs monitorings

Nozīmīga loma terorisma novēršanā ir internetā pieejamo teroristu propagandas materiālu izplatības ierobežošanai. Internets šobrīd ir kļuvis par galveno teroristu propagandas izplatīšanas kanālu. Lai gan *Daesh*, *AQ* un citām teroristu organizācijām šobrīd nav pietiekamu kaujas spēju uzbrukumu veikšanai Eiropā, tomēr šo grupējumu propagandas materiāli turpina iedvesmot Eiropā dzīvojošos atbalstītājus veikt terora aktus. Tāpat teroristi turpina izmantot

internetu, lai izplatītu viņu propagandu, iebiedētu sabiedrības, radikalizētu un vervētu kaujiniekus, kā arī kūdītu viņus uz terora aktu veikšanu.

Eiropas Parlaments un Padome ir pieņēmuši regulu²², kā novērst teroristiska satura izplatīšanu tiešsaistē. Pēc regulas pieņemšanas strauji pieaugs nepieciešamība VDD veikt interneta monitoringu teroristiska satura atklāšanai, tā apstrādei un analīzei. VDD būs nacionālais kontaktpunkts teroristiska satura izņemšanai no interneta. Šī kontaktpunkta izveide un darbības uzsākšana būs viens no prioritārajiem pasākumiem interneta monitoringa jomā, lai sniegtu savu ieguldījumu teroristiska satura izplatības ierobežošanā.

Ņemot vērā, ka daļu no šī satura Latvijā dzīvojošie terorisma riska subjekti ievietos interneta resursos, kas atrodas ārvalstīs, tad attiecībā uz šī satura izņemšanu nozīmīga būs sadarbība ar ES tiesībsardzības aģentūras (Eiropola) struktūrvienību Ziņošanai par terorisma saturu internetā (*Internet Referral Unit*), kurai ir izveidota sadarbība ar lielākajām interneta sociālo tīklu vietnēm.

1.7. Terorisma upuru aizsardzība

2018. gadā Eiropas Savienības Padomes secinājumos²³ dalībvalstis tika aicinātas nominēt vienotos kontaktpunktus, kas būs atbildīgi par informācijas apmaiņu par terorisma upuriem pieejamo palīdzības, atbalsta, aizsardzības un kompensāciju sistēmu. Papildus tam arī Eiropas Parlamenta un Padomes Terorisma apkarošanas direktīva²⁴ uzliek par pienākumu dalībvalstīm sniegt terorisma upuriem un viņu ģimenes locekļiem nepieciešamu atbalstu un aizsardzību. Eiropas valstu vienotajiem kontaktpunktiem būs jānodrošina ātra informācijas apmaiņa un palīdzības sniegšana upuriem terora akta gadījumā. Latvijā VDD ir noteikts kā vienotais kontaktpunkts terorismā cietušajiem, kas nodrošinās operacionālu cietušo datu apmaiņu ar citu ES dalībvalstu kontaktpunktiem un informācijas sniegšanu terorismā cietušajiem par tiem pienākošos atbalstu. Šī kontaktpunkta izveide un darbības uzsākšana būs viens no prioritārajiem pasākumiem terorisma radīto seku novēršanā.

2. Radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma novēršana

Radikalizācija ir vairāku posmu process, kurā persona pieņem ideoloģiju, tās interpretāciju vai jebkādu citu dzīves uztveres modeli, kas pieļauj vardarbības izmantošanu kā līdzekli uzstādīto mērķu sasniegšanai. Šis process ir neatņemama terorisma sastāvdaļa un notiek ar katru personu, kura iesaistās teroristiskās darbībās. Vienlaikus jānorāda, ka ne visas personas, kuras radikalizējas,

²² 2021. gada 29. aprīļa Eiropas Parlamenta un Padomes regula 2021/784 par to, kā novērst teroristiska satura izplatīšanu tiešsaistē

²³ 2018. gada 4. jūnija Eiropas Savienības Tieslietu un iekšlietu padomes secinājumi par terorisma upuriem 9118/18

²⁴ 2017. gada 15. marta Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2017/541 par terorisma apkarošanu un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI un groza Padomes Lēmumu 2005/671/TI

nenovēršami iesaistās teroristiskās darbībās, taču tās, kuras iesaistās, visas ir izgājušas radikalizācijas procesu.

Šī iemesla dēļ radikalizācijas novēršanai ir būtiska nozīme kopējos pretterorisma pasākumos, jo tie ļauj apstādināt personas iespējamo vai jau plānoto iesaisti teroristiskās darbībās bez represīvu metožu izmantošanas un pirms noziedzīga nodarījuma izdarīšanas.

2.1. Riska personu un grupu apzināšana

Lai radikalizācijas novēršana būtu mērķēta un efektīva, ir nepieciešams apzināt tās sabiedrības grupas, kuras potenciāli visvieglāk varētu pakļauties radikalizācijai. Riska personu un grupu apzināšanai jābūt pastāvīgai un nepārtrauktai, jo pieredze liecina, ka laika gaitā var mainīties gan radikalizācijas process, gan arī sabiedrības grupas, kuras tai pakļaujas.

Papildus tam riska personu un grupu apzināšanai jābūt visaptverošai, iesaistot katru pieejamo institūciju, privātā sektora subjektu un resursu, kas var sniegt pievienoto vērtību šajā procesā. Ņemot vērā to, ka Latvijā līdz šim nav novērota būtiska radikalizācijas izplatība, ir svarīgi apzināt un ņemt vērā arī citās Eiropas valstīs valdošās aktuālās tendences, identificēto radikalizēšanās gadījumu analīzes rezultātus un labās prakses piemērus, jo līdzšinējā pieredze liecina, ka Eiropā konstatētās tendences ar laiku aktualizējas arī Latvijā.

2.2 Radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma novēršanas pasākumu koordinācija

Ņemot vērā to, ka radikalizācijas novēršanā nacionālā līmenī ir iesaistītas vairākas valsts institūcijas un citi partneri nolūkā nodrošināt radikalizācijas novēršanas pasākumu mērķtiecīgumu, ir nepieciešams veikt iesaistīto pušu darbības koordināciju. Šo uzdevumu pilda VDD vadītā Radikalizācijas novēršanas starpinstitūciju darba grupa "PREVENT"²⁵. Veicot koordinācijas pasākumus, šīs darba grupas ietvaros ir jāievēro elastīga un uz attīstību vērsta pieeja, kas ļauj pēc iespējas efektīvāk reaģēt uz jaunām radikalizācijas un terorisma attīstības tendencēm gan Latvijā, gan Eiropā. Nepieciešamības gadījumā un īpaši, ja tas veicina riska personu un grupu apzināšanu un/vai radikalizētu personu identificēšanu, darba grupai vienojoties, jāpiesaista jauni dalībnieki.

3. Teroristu rīcības brīvības ierobežošana

Mūsdienu tehnoloģiskā attīstība nodrošina plašas iespējas īsā laikā pārvietot cilvēkus, naudu, priekšmetus un informāciju uz nepieciešamo galamērķi. Teroristi izmanto šīs tehnoloģijas, lai nodrošinātu savu organizāciju darbību, kā arī plānotu

²⁵ Darba grupa izveidota 2018. gada janvārī un darbojas kā Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes apakšgrupa. Tās mērķis ir apzināt radikalizācijas riska vides/sabiedrības grupas, iesaistīt tām pietuvinātās sociālās/profesionālās grupas PREVENT darbā, veikt mērķētas apmācības, identificēt radikalizācijas procesus u.c.

un sagatavotu uzbrukumus (vācot finansējumu, pārvietojot kaujiniekus un uzbrukumu veikšanai nepieciešamos materiālus). Līdz ar to, ierobežojot teroristu rīcības brīvību, var samazināt kopējo terorisma draudu līmeni.

3.1. Teroristu ceļošanas ierobežošana

3.1.1. Vīzu kontrole

Brīva pārvietošanās mūsdienu pasaulē ir viena no lielākajām priekšrocībām. Šo iespēju cenšas izmantot arī teroristi. Viens no būtiskiem teroristu pārvietošanās ierobežošanas mehānismiem ir vīzu izsniegšanas kontrole.

Ņemot vērā, ka Latvija ir Šengenas zonas dalībvalsts, vietējie normatīvie akti ir izstrādāti atbilstoši kopējai Šengenas zonas vīzu politikai, tādejādi Latvijai ir iespēja ierobežot nepamatotu personu pārvietošanos. Darbs dažādos pretterorisma formātos arī dod iespēju nepieļaut personu prettiesisku pārrobežu kustību.

Normatīvie akti definē gan to personu loku, kuram tiek pievērsta pastiprināta uzmanība vīzu izsniegšanas procesā, gan nosaka procedūru, kuru piemēro migrācijas procesa kontrolē iesaistītie dienesti, lai saskaņotu vīzu izsniegšanu ar valsts drošības iestādēm.

Tomēr jānorāda, ka pēdējos gados Šengenas zonas vīzu politika ir tendēta uz dažādu atvieglojumu ieviešanu atsevišķām personu kategorijām. Šis faktors būtiski apgrūtina vīzu izsniegšanas kontroli un rada situācijas, kuras var izmantot teroristi. Pozitīvi ir tas, ka joprojām turpina attīstīties dažādas informācijas sistēmas, kas dod iespēju savlaicīgi apmainīties ar informāciju par potenciāli bīstamiem ceļotājiem.

Tuvākajos gados ir būtiski sekot un piedalīties kopējās Šengenas zonas vīzu politikas izstrādē, lai nepieļautu pārmērīgu vīzu politikas liberalizāciju. Tāpat regulāri nepieciešams pārskatīt vietējos normatīvos aktus, lai migrācijas procesa kontrolē iesaistītajām iestādēm, tostarp valsts drošības iestādēm, būtu pietiekami daudz instrumentu nepamatotas personu pārvietošanās novēršanai.

3.1.2. Ceļotāju riska analīze

VDD pārziņā esošā valsts informācijas sistēma "Gaisa kuģu pasažieru datu reģistrs" un Pasažieru informācijas nodaļa sniedz būtisku atbalstu VDD un citām kompetentajām iestādēm, veicot ar terorisma riskiem saistītu personu izpēti un šo personu iespējamo pārvietošanās maršrutu atklāšanu. Izmantojot pasažieru datu izpētes gaitā iegūto informāciju, pretterorisma jomā iesaistītās institūcijas var identificēt līdz šim nezināmu personu iesaisti ar terorismu saistītās darbībās.

Informācijas sistēmas "Gaisa kuģu pasažieru datu reģistrs" funkciju nepārtraukta attīstība nodrošina tās atbilstību pretterorisma jomā iesaistīto institūciju prasībām un sniedz VDD Pasažieru informācijas nodaļai iespēju veikt

operatīvu pasažieru datu un to analīzes rezultātu apmaiņu gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Pasažieru datu apstrādes kapacitātes stiprināšanā nozīmīga ir starptautiskā un starpinstitucionālā sadarbība, kas ļauj VDD Pasažieru informācijas nodaļai savlaicīgi reaģēt uz jaunākajām terorisma apdraudējuma tendencēm un veikt šo tendenču atbilstošu izpēti. Tikpat būtiska ir efektīva komunikācija ar visiem gaisa pārvadātājiem, kas veic starptautiskos pasažieru pārvadājumus no vai uz Latvijas lidostām.

Papildu gaisa kuģu pasažieru datu apstrādei ir jānodrošina pretterorisma jomā iesaistīto institūciju aktīva iesaiste darbā ar jaunām ES drošības un ieceļošanas kontroles informācijas sistēmām (ETIAS²⁶, EES²⁷, ECRIS-TCN²⁸, u.c.), kas sniedz papildu iespējas veikt ar teroristiskām aktivitātēm saistītu personu ieceļošanas un pārvietošanās kontroli uz ES ārējām robežām.

3.2. Terorisma finansēšanas novēršana

NILLTPFNL noteiktajām uzraudzības institūcijām jāturpina iesāktais darbs terorisma finansēšanas novēršanā saskaņā ar Terorisma finansēšanas novēršanas stratēģiju 2019. – 2021. gadam un tās nākamajām aktualizētajām versijām, tostarp, lai nodrošinātu, ka NILLTPFNL subjekti nekavējoties ziņotu FID par katru aizdomīgu darījumu, tajā skaitā tādu darījumu vai darbību, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši saistīti ar terorisma finansēšanu vai šādu darbību mēģinājumu. Ja FID rīcībā esošā informācija rada pamatotas aizdomas, ka persona ir veikusi terorisma finansēšanu vai tās mēģinājumu, FID sniedz šo informāciju VDD atbilstoši NILLTPFNL prasībām.

FID reizi trīs gados izstrādā Nacionālo NILLTPF risku novērtēšanas ziņojumu. Pēdējais par 2017. - 2019. gadu tika publicēts 2021. gadā.²⁹ Attiecīgajā ziņojumā secināts, ka terorisma finansēšanas draudi, ievainojamība un pakārtoti arī riski Latvijā ir zemi. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti terorisma finansēšanai. Tomēr secināts, ka pārskata periodā NILLTPFNL subjektu izpratne par terorisma finansēšanu un sankciju apiešanu ir būtiski uzlabojusies tāpat kā to spēja identificēt aizdomas par terorisma finansēšanu un sankciju apiešanu (arī ar terorismu nesaistītu sankciju apiešanu) un ziņot par aizdomām FID atbilstoši NILLTPFNL un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumam. Ir augusi valsts institūciju kapacitāte un izpratne par terorisma finansēšanu un sankciju apiešanu un pārkāpšanu.

²⁶ *European Travel Information and Authorisation System*

²⁷ *Entry / Exit System*

²⁸ *European Criminal Records Information System – Third Country Nationals*

²⁹ <https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Riska%20zi%C5%86ojumi/Nacion%C4%81%C4%81%20NILTPF%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93juma%20zi%C5%86ojuma%20kopsavilkums.pdf>

3.3. Ieroču un munīcijas aprites kontrole

Ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes prasības par ieroču aprites kontroli ES dalībvalstīs, 2019. gadā tika pieņemts jauns Ieroču aprites likums. Jaunā likuma redakcija nodrošina Latvijas ieroču aprites nosacījumu harmonizāciju ar citām ES dalībvalstīm un EEZ valstīm šaujamo ieroču, salūtiroču (akustisko ieroču), gāzes, signālieroču un deaktivēto šaujamo ieroču aprites regulējumā. Likumā ir noteiktas striktākas prasības ieroču klasifikācijai, deaktivācijai, novērstas iespējas personām bez atļaujas iegādāties šaušanai ar kaujas munīciju pārveidojamus floberta un gāzes ieročus.

Plānots, ka līdz 2023. gadam pilnvērtīgu darbu uzsāks Ieroču reģistrs, kas paredz visu procesu, kas saistīti ar atļauju izsniegšanu, digitalizāciju. Pēc atļaujas izsniegšanas (ieraksta izdarīšanas reģistrā) kompetentās iestādes amatpersonas kontroles pasākumus (piemēram, ieroča glabāšanas apstākļu pārbaudi) veiks ierastajā kārtībā – klātienē fiziskās vai juridiskās personas norādītajā adresē. Tāpat reģistrs uzlabos ieroču un munīcijas izsekojamību pārbažu veikšanai pie fiziskām vai juridiskām personām.

3.4. CBRN aprites kontrole

Iespēja, ka ķīmiskos, bioloģiskos, radioloģiskos vai kodol materiālus radikalizētas personas Latvijā varētu izmantot teroristiskos nolūkos, saglabājas zema. Tomēr, ņemot vērā šādu uzbrukumu iespējamo sociālo un finansiālo seku apmēru, atbildīgajiem dienestiem ir jābūt gataviem uz tiem efektīvi reaģēt. Tādēļ ir jāveicina pretterorisma sistēmā iekļauto institūciju sadarbība, lai novērstu iespējas, ka CBRN tiek izmantoti teroristiskiem nolūkiem.

Šo pasākumu nodrošināšanai ir izveidoti starptautiskie un starpinstitucionālie koordinācijas mehānismi, uz kuru pamata sadarbībā ar Valsts policiju, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu, par radiācijas kontroli un kodoldrošību atbildīgajām institūcijām jau ir izstrādāti nacionāla līmeņa reaģēšanas algoritmi³⁰ koordinētai un efektīvai rīcībai, saņemot informāciju par potenciāliem CBRN draudiem. Lai gan apdraudējuma iespēja ir salīdzinoši zema, nepieciešams īpašu uzmanību pievērst institūciju gatavībai reaģēt uz CBRN uzbrukumiem un spējai koordinēti veikt seku likvidācijas pasākumus, pēc iespējas minimizējot ietekmi uz apkārtējo vidi un sabiedrību.

3.5. Sprāgstvielu prekursoru aprites ierobežošana

Terorisma draudu tendenču analīze liecina, ka viena no izplatītākajām terora aktu rīkošanas metodēm ir improvizēto spridzekļu izmantošana, lai radītu pēc iespējas lielāku upuru skaitu, kā arī sociālās un finansiālās sekas sabiedrībai.

³⁰ MK 2008. gada 5. augusta instrukcija Nr. 12 "Instrukcija par atbildīgo dienestu rīcību nezināmas izcelsmes vielas vai priekšmeta atrašanas gadījumā, ja ir aizdomas, ka tas satur sprādzienbīstamas, radioaktīvas, bīstamas ķīmiskas vai bioloģiskas vielas, kā arī ja konstatētas terora akta pazīmes".

Improvizēto spridzekļu izgatavošanā tiek izmantoti sprāgstvielu prekursori – ķīmiskas vielas vai tās saturoši maisījumi, kas noteiktā kombinācijā vai koncentrācijā ir sprādzienbīstami. Ņemot vērā, ka sprāgstvielu prekursori ir pieejami tirdzniecībā jebkurā EEZ valstī, lai novērstu to izmantošanu nelikumīgiem mērķiem, ir izstrādāts centralizēts mehānisms sprāgstvielu prekursoru aprites kontrolei, ko nosaka ES Regula 2019/1148 par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu. Atsaucoties uz regulā noteikto, kā arī lai realizētu aprites kontroli, VDD ir izveidots nacionālais kontaktpunkts ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem ar sprāgstvielu prekursoriem, kā arī to pazušanas gadījumiem vai zādzībām.

Sadarbībā ar valsts un pašvaldību iestādēm un komersantiem VDD nodrošina informācijas apmaiņu par aizdomīgiem darījumiem, zādzībām vai pazušanas gadījumiem ar sprāgstvielu prekursoriem, koordinē iesaistīto institūciju un privāto komersantu sadarbību. Aktuālā informācija par sprāgstvielu prekursoru apriti valstī sniedz VDD iespēju preventīvi nodrošināt šādu sprādzienbīstamu materiālu nenonākšanu teroristiski tendētu personu rokās.

Lai sistēma funkcionētu efektīvi, ar noteiktu regularitāti ir nepieciešams atjaunot informāciju par aktuālo situāciju tirgū, apzinot jaunus komersantus, kas veic darbības ar prekursoriem. Jāveic šo komersantu izglītošana par pastāvošajiem riskiem un nepieciešamo rīcību, konstatējot aizdomīgus incidentus. Tāpat jāstiprina arī iesaistīto tiesībsargājošo institūciju amatpersonu izpratne par komersantu atbildību atbilstoši apstiprinātajam normatīvajam regulējumam un administratīvās atbildības piemērošanu, organizējot dažādas apmācības un iesaistot tās komersantu pārbaudēs.

4. Terorisma riska objektu aizsardzības pilnveidošana

Terorisma riska objektu aizsardzība no potenciāliem uzbrukumiem ļauj nodrošināt sabiedrības funkcionēšanas primārās un ikdienas vajadzības. Šādas infrastruktūras drošības pilnveidošana, stiprinot tehnoloģiskās un fiziskās kapacitātes, kā arī personāla zināšanas par iespējamiem apdraudējumiem un rīcību, ar tiem saskaroties, līdzās preventīvo un reaģēšanas pasākumu nodrošināšanai veicina kopējās drošības vides uzlabošanu. Savlaicīgi identificējot un reaģējot uz aizdomīgām aktivitātēm un sadarbojoties starp institūciju līmenī, terorisma draudu līmeni valstī izdodas noturēt zemu.

Izveidotās sistēmas attīstībai nepārtraukti nepieciešams izglītojošs un individuāls darbs ar objektos par drošību atbildīgajām amatpersonām, kā arī apsardzes personālu objektos, organizējot regulāras apmācības un informatīvus seminārus. Objektu gatavību reaģēt uz aizdomīgām aktivitātēm vai teroristu uzbrukumiem jāpilnveido, organizējot dažādas pārbaudes mācības gan teorētiskā, gan praktiskā līmenī.

4.1. Kritiskās infrastruktūras drošība

Kritiskā infrastruktūra ir nozīmīga nacionālās drošības sistēmas sastāvdaļa, kuras jēdziens ir skaidrots Nacionālās drošības likumā. VDD ir viena no trim valsts drošības iestādēm, kas ikdienā veic darbu ar kritiskās infrastruktūras objektiem drošības jomā. VDD kompetencē ietilpst šo objektu fiziskās drošības režīma kontrole. Ņemot vērā objektu, sistēmu vai to daļu ietekmi uz būtiski svarīgu sabiedrības funkciju īstenošanu, drošības, ekonomikas u.c. jomu nodrošināšanu, darbs ar kritiskās infrastruktūras objektiem sastāda būtisku sekmīgas pretterorisma sistēmas daļu.

Darbs ar kritiskās infrastruktūras objektiem tiek organizēts plānveidīgi³¹, VDD koordinējot dažādu fiziskās drošības pasākumu īstenošanu un pilnveidošanu. Šie pasākumi paredz ārējā perimetra aizsardzību, caurlaižu režīmu, efektīvu apsardzes darbu, drošības plānu un instrukciju, kā arī drošības sistēmu izstrādi, ieviešanu un efektivitātes izvērtēšanu objektā. Tāpat VDD nodrošina sistemātisku informācijas apmaiņu ar šiem objektiem par aizdomīgām aktivitātēm vai notikušiem incidentiem, kā arī veic objektu regulāru apsekošanu, lai pārliecinātos par fiziskās drošības pasākumu efektivitāti un atbilstoši tam sniegtu rekomendācijas drošības režīma pilnveidošanai. Katru gadu kritiskās infrastruktūras objektu kopums tiek aktualizēts un apstiprināts Ministru kabinetā. Būtiski nākotnē pievērst uzmanību dažādu kritiskās infrastruktūras un pakalpojumu spējai reaģēt uz dažādiem apdraudējumiem un krīzes apstākļos nodrošināt savu darbības nepārtrauktību, to nosakot iekšējās procedūrās. Jāparedz arī atsevišķu papildus pasākumu ieviešana darbā ar kritiskās infrastruktūras objektiem, kas izrietēs no jaunas Eiropas Komisijas direktīvas par kritisko vienību noturību.

4.2. Cilvēku masveida pulcēšanās vietu drošība

Ņemot vērā pēdējos gados Eiropā notikušajos terora aktos izmantotās darbības metodes, kas nereti ir vērstas uz pēc iespējas lielāku upuru skaitu, tādā veidā radot pastiprinātu psiholoģisko efektu teroristiskajam nodarījumam, VDD pievērš pastiprinātu uzmanību arī cilvēku masveida pulcēšanās vietu un publisko masu pasākumu drošības nodrošināšanai.

Sadarbībā ar valsts un pašvaldību iestādēm un apsardzes komersantiem VDD ir identificējis cilvēku masveida pulcēšanās objektus, kuros uzturas liels skaits apmeklētāju vai kuros potenciāli varētu tikt veikti teroristiska rakstura uzbrukumi ar lielu upuru skaitu. Reizi gadā VDD aktualizē šo objektu kopumu. Līdzīgi kā darbā ar kritiskās infrastruktūras objektiem VDD nodrošina sistemātisku informācijas apmaiņu par aizdomīgām aktivitātēm objektos, veic objektu regulāru apsekošanu, organizē apmācības un nepieciešamības gadījumā sniedz rekomendācijas drošības režīma pilnveidei. Papildus tiek organizēti informatīvie

³¹ Nosaka Ministru kabineta 2010. gada 1. jūnija noteikumi Nr. 496 "Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība"

semināri objektu par drošību atbildīgajām personām un apsardzes komercsabiedrību pārstāvjiem. Terorisma draudu tendences Eiropā pierāda, ka cilvēku masveida pulcēšanās vietu drošība saglabāsies kā aktuāls un būtisks pretterorisma sistēmas elements. Ņemot to vērā, neskatoties uz zemu terorisma draudu līmeni Latvijā, masveida pulcēšanās vietu uzturētājiem un valdītājiem nepieciešams regulāri pilnveidot izpratni par kopējo apdraudējumu šādiem objektiem, rīcību apdraudējuma gadījumā un ikdienas drošības nodrošināšanas būtiskumu, organizējot apmācības un treniņus.

Saistībā ar publiskajiem masu pasākumiem VDD piedalās lielāko valsts un starptautiska mēroga pasākumu drošības nodrošināšanas plānošanā un sadarbībā ar valsts un pašvaldību iestādēm un apsardzes komercsabiedrībām arī drošības nodrošināšanā pasākuma laikā. Veicot publisku pasākumu laikā ieviestos drošības pasākumus un vērtējot to efektivitāti, VDD pasākuma organizatoriem un par drošību atbildīgajiem, tostarp apsardzes komercsabiedrībām, sniedz rekomendācijas drošības prasību pilnveidošanai. Arī turpmāk ir jāiesaistās dažādu publisku pasākumu plānošanā, nodrošinot visaptverošu pieeju drošības pasākumu ieviešanā. Jāveicina izmaiņas normatīvajā regulējumā, kas paredz atkarībā no pasākuma mēroga, dalībnieku skaita u.c. parametriem publisku pasākumu organizatoriem izstrādāt un saskaņot ar atbildīgajiem dienestiem pasākuma drošības plānus.

4.3. Jonizējošā starojuma objektu drošība

Jonizējošā starojuma avotu kontroles būtiskumu raksturo potenciālās sekas, ko var radīt jonizējošā starojuma avotu izmantošana ļaunprātīgos nolūkos. Sadarbībā ar ES dalībvalstīm ir izveidota cieša sadarbība jonizējošā starojuma avotu transportēšanas drošības nodrošināšanā eksportam, importam un tranzītam caur Latvijas teritoriju. Saistībā ar starptautiskajām vienošanām valsts institūcijas un privātie komersanti plānveidā aizstāj bīstamākos jonizējošā starojuma avotus pret attiecīgo funkciju nodrošinošām alternatīvām.

Līdzīgi kā ar CBRN risku detektēšanu valsts iestāžu materiāltehniskais nodrošinājums ir atbilstošs, lai nodrošinātu risku (materiālu) detektēšanu. Jonizējošā starojuma detekcija ir integrēta standarta drošības pārbaudēs robežkontroles punktos, lai laicīgi identificētu personas vai kravas ar paaugstinātu jonizējošo starojumu. Ņemot vērā dažādu tehnoloģiju attīstības tendences, institūcijām arī turpmāk ir jāpievērš uzmanība, lai to rīcībā esošie materiāltehniskie resursi būtu atbilstoši un efektīvi.

Ne retāk kā reizi gadā VDD organizē specifisko objektu, kuros uzglabājas, atrodas vai tiek apstrādāti jonizējošā starojuma avoti, fiziskās drošības apsekošanas pārbaudes, lai identificētu potenciālo objekta ievainojamību un sniegtu rekomendācijas to novēršanai.

5. Normatīvo aktu un pretterorisma plānu pilnveidošana

Lai nodrošinātu Latvijas pretterorisma sistēmas atbilstību starptautiskajām un ES normatīvo aktu prasībām un labās prakses piemēriem pretterorisma jomā, ir jānodrošina atbilstošs normatīvais regulējums, ņemot vērā pastāvošos vai iespējamus nākotnes draudus. Teroristiska rakstura apdraudējuma pārvarēšanas būtiskākais elements ir vienota pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju izpratne par veicamajiem uzdevumiem, savstarpēji koordinēta rīcība un regulāri pārbaudītas un atjaunotas procedūras un plāni.

Ņemot to vērā, nepieciešams regulāri pārskatīt normatīvos aktus un pretterorisma plānus atbilstoši izmaiņām starptautiskajās tiesību normās. Pretterorisma pasākumos iesaistītajām institūcijām, lai iegūtu informāciju par esošām vai plānotām izmaiņām starptautiskajos normatīvajos aktos, kā arī informāciju par citu valstu labo praksi pretterorisma jomā, savas kompetences ietvaros būtu jāpiedalās starptautiskos un ES sadarbības formātos.

5.1. Nacionālais pretterorisma plāns

2008. gadā tika izstrādāts Nacionālais pretterorisma plāns – nacionāla līmeņa starpinstitucionāls dokuments, kas atbilstoši katram terorisma draudu līmenim nosaka visu iesaistīto institūciju veicamos preventīvos pretterorisma pasākumus dažādās jomās apdraudējuma novēršanai.

Nacionālajā pretterorisma plānā noteiktie pasākumi ir atbilstoši aktuālajām terorisma draudu tendencēm Eiropā un Latvijā un balstīti uz vairākkārtējās mācībās gūtajiem secinājumiem. Reizi gadā tiek organizētas tā saucamās “galda” jeb teorētiskās mācības, kurās pretterorisma pasākumos iesaistītās institūcijas izspēlē dažādus teorētiskus scenārijus un pārbauda gatavību ieviest preventīvos pretterorisma pasākumus, pieaugot terorisma draudu līmenim. Tāpat mācībās ar pilnu spēku izvērsanos Nacionālā pretterorisma plānā noteikto pasākumu testēšana ir viens no pamatelementiem. Lai koordinēti īstenotu Nacionālā pretterorisma plānā noteiktos un preventīvos pretterorisma pasākumus, institūcijām ir izstrādāti un ar VDD saskaņoti atbalsta plāni. Pilnveidojot procedūras un organizējot galda mācības, īpaši jāattīsta institūciju izpratne par savu pienākumu nozīmīgumu un savstarpējo spēju kopīgi koordinēt, piesaistīt un pārdalīt nepieciešamos resursus, ieviešot preventīvos pasākumus, īpaši gadījumos, ja paaugstināts apdraudējums ir noteikts plašā Latvijas teritorijā vai noteiktie pasākumi ir plaša apjoma.

Lai nodrošinātu Nacionālā pretterorisma plāna pilnveidošanu, to aktualizē un apstiprina Ministru kabinetā ne retāk kā reizi trijos gados.

5.2. Reaģēšanas plāni (“Objekts”, “Lidmašīna”, “Kuģis”, “Pūlis”)

Operatīvo dienestu un pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju savlaicīgai, koordinētai un iepriekš pārbaudītai reaģēšanai teroristiska rakstura

uzbrukumu laikā ir izšķiroša nozīme, lai spētu mazināt uzbrukuma radītās sekas, tostarp cietušo un bojāgājušo skaitu, neitralizēt uzbrucēju radītos draudus un stabilizēt situāciju sabiedrībā.

Latvijā, reaģējot uz jau notikušu teroristiska rakstura uzbrukumu, kas paredz veiktu uzbrukumu ar ķīlnieku sagūstīšanu vai kāda objekta sagrābšanu, institūciju rīcību nosaka tam speciāli izstrādāti un regulārās mācībās pārbaudīti tipveida pretterorisma reaģēšanas plāni – “Objekts”, “Lidmašīna” un “Kuģis”. Atbilstoši to nosaukumam tie paredz iesaistīto institūciju veicamās darbības, savstarpējo dienestu koordināciju un apdraudējuma pārvarēšanu sauszemes objektos, aviācijas objektos vai uz kuģiem, ostās un ostas iekārtās. Šīs situācijas paredz īpašu pieeju operāciju plānošanā un lēmumu pieņemšanā, ņemot vērā, ka šāda rakstura krīzes var ielgt uz vairākām stundām, atsevišķos gadījumos pat dienām. Izstrādātie plāni ir jāpilnveido atbilstoši aktuālajām izmaiņām citos normatīvajos aktos un institūciju funkciju pārdalei, kā arī jāpilnveido savstarpējās sadarbības noteiktie mehānismi starp iesaistītajiem reaģēšanas pasākumos.

Balstoties uz aktuālajām terorisma tendencēm Eiropā un pasaulē, sadarbībā ar operatīvajiem dienestiem tika izstrādātas vadlīnijas, kas paredz iesaistīto dienestu rīcību, reaģējot uz tūlītēju teroristisku uzbrukumu kādā publiskā vietā vai publiska masu pasākuma laikā, kurā uzbrucējs izmanto ieročus, sprāgstvielas, ietriekšanos pūlī ar transportlīdzekli vai kombinētas uzbrukumu metodes. Šādi incidenti pieprasa efektīvu tūlītēju reaģēšanu un seku likvidāciju. Lai gan seku likvidācija var ielgt, pārsvarā paša apdraudējuma pārvarēšana un uzbrucēja neitralizēšana ir īslaicīgs process, kuru koordinē operatīvie dienesti sadarbībā ar VDD. Balstoties uz vadlīnijās minēto informāciju, ir izstrādāts pretterorisma reaģēšanas plāns “Pūlis”³², kas nosaka pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju rīcību, ja īstenots teroristiska rakstura uzbrukums bez ķīlnieku sagūstīšanas vai objekta sagrābšanas. Ņemot vērā, ka tieši šāda tipa uzbrukumus Eiropas infrastruktūra un sabiedrība pēdējo gadu laikā ir piedzīvojuši, nepieciešams stiprināt iesaistīto operatīvo dienestu reaģēšanas kapacitātes tūlītējam un nenovēršamam uzbrukumam, spējot efektīvi koordinēt resursus notikuma vietā un likvidēt apdraudējumu.

Plānu izstrāde un pilnveidošana ir balstīta Eiropā un pasaulē aktuālajās teroristu darbības veidu tendencēs un to valstu, kas vairākkārtēji piedzīvojušas teroristu uzbrukumus, operatīvo dienestu reaģēšanas laikā gūtajā pieredzē un atziņās. Pretterorisma plānus un normatīvos aktus nepieciešams regulāri pārbaudīt dažāda mēroga starpinstitūciju mācībās. Mācību laikā gūtos secinājumus par procedūru efektivitāti un savstarpējo sadarbību nepieciešams integrēt plānos, tādējādi pilnveidojot tos atbilstoši reālajai situācijai.

³² Stratēģijas izstrādes brīdī pretterorisma reaģēšanas plāna “Pūlis” projekts ir starpinstitūciju saskaņošanas procesā, pirms iesniegšanas apstiprināšanai Ministru kabinetā

6. Pretterorisma pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju gatavības pilnveidošana

Pretterorisma preventīvo un reaģēšanas pasākumu sekmīga īstenošana nav iespējama bez pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju koordinētas sadarbības, ko nodrošina regulāri aktualizētas procedūras un to secīgas pārbaudes pretterorisma mācībās, un moderna materiāltehniskā nodrošinājuma. Organizējot institūciju apmācības un pēc to secinājumiem papildinot procedūras, tiek nodrošināta gatavība koordinētai reaģēšanai uz iespējamiem uzbrukumiem.

6.1. Pretterorisma mācības

Pretterorisma mācības ir funkcionējošas pretterorisma sistēmas stūrakmens, kas nodrošina dažādu normatīvo aktu un procedūru savietojamības, efektivitātes un atbilstības reālajai situācijai pārbaudi praksē. Ik gadu tiek organizētas teorētiskās jeb tā saucamās “galda mācības”, un vismaz reizi divos gados tiek organizētas arī praktiskas lauka mācības ar pilnu spēku izvēršanu, pārbaudot pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju gatavību un procedūru pārzināšanu, reaģējot uz teroristiska rakstura uzbrukumiem. Mācībās ar pilnu spēku izvēršanos tiek testēti reaģēšanas pamatprincipi – apziņošana, ierašanās notikuma vietā, resursu izvēršanās, primārās darbības notikuma vietā, institūciju savstarpējā sadarbība, koordinācijas elementu izvēršana, izmeklēšanas darbības u.c. būtiski pretterorisma reaģēšanas elementi. Pretterorisma mācību organizēšanai jāvelta īpaša uzmanība, pilnveidojot iesaistīto dienestu izpratni par noteiktajiem reaģēšanas algoritmiem. Pārbaudot procedūru reālo pielietojumu, amatpersonas būs sagatavotas un spējīgas efektīvi reaģēt krīzes gadījumā, pieaugot apdraudējuma līmenim.

6.2. Pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju izglītošana

Lai nodrošinātu iesaistīto institūciju vienotu izpratni par dažādiem pretterorisma pasākumiem, izstrādātajām procedūrām, to nozīmīgumu, terorisma draudu tendencēm, kā arī ieviesto pasākumu aktualitāti, VDD regulāri organizē informatīvus seminārus par dažādām ar terorismu saistītām tēmām preventīvo un reaģēšanas pasākumu jomā iesaistītajām institūcijām, kritiskās infrastruktūras objektiem, cilvēku masveida pulcēšanās objektiem un komersantiem, kuru darbs saistīts ar fiziskās drošības nodrošināšanu vai sprāgstvielu prekursoru apriti. Šādu informatīvo semināru organizēšana tiks saglabāts kā viens no rutīnas pretterorisma sistēmas elementiem, nodrošinot nepārtrauktu informācijas apmaiņu ar partneriem par aktuālo pretterorisma jomā.

7. Sabiedrības līdzdalība

VDD turpinās veikt sabiedrības informēšanu par terorisma draudu aktualitāti un radikalizācijas novēršanu. Sabiedrības informētībai par radikalizācijas riskiem

ir nozīmīga loma terorisma novēršanā. Cilvēki, kuri ir informēti par radikalizācijas pazīmēm, spēj tās labāk atpazīt un laicīgi informēt varas iestādes par iespējamiem riskiem. Viens no galvenajiem veidiem plašākas sabiedrības informēšanai saglabāsies ar terorisma draudu tematiku saistītu bukletu izgatavošana un izplatīšana.

VDD viens no uzdevumiem ir rūpēties par sabiedrības drošību un nepieļaut radikāli tendētu personu vēršanos pret mazāk aizsargātām sabiedrības grupām. VDD uzsver sabiedrības līdzdalību rūpēs par citu līdzcilvēku nepievēršanos radikālām un ekstrēmistiskām idejām, kas var novest pie vardarbības pret citiem.

Terorisma risku mazināšanā neatsverami svarīga loma ir sabiedrības līdzdalībai un pilsoniski atbildīgai rīcībai, pamanot līdzcilvēka iespējamu radikalizēšanos vai citus ar terorismu saistītus riskus. Šādās situācijās iedzīvotāju sniegtā informācija var palīdzēt VDD laikus identificēt un novērst terorisma draudus. Rūpējoties par sabiedrības drošību, VDD pārbauda katru iedzīvotāju ziņojumu par novērotu aizdomīgu rīcību vai pārmaiņām personībā, kas varētu liecināt par radikalizēšanos vai nodomu veikt terora aktu.

Ir būtiski, lai iedzīvotāji izprastu radikalizācijas radīto draudu nopietnību, būtu informēti par tās pazīmēm un, novērojot šādas pazīmes līdzcilvēka personībā, neatstātu tās bez ievērības. Lai veicinātu sabiedrības informētību un līdz ar to arī līdzdalību terorisma risku mazināšanā, VDD veic gan pasākumus, kas vērsti uz visu sabiedrību kopumā, gan tādus, kas mērķēti uz konkrētām sabiedrības grupām, kuras biežāk saskaras ar radikalizāciju.

Lai paaugstinātu kopējo sabiedrības iesaistes līmeni terorisma risku mazināšanā, VDD pamatā veic informatīvu materiālu izstrādi un izplatīšanu. VDD ir izdevis vairākus informatīvus bukletus – “Radikalizācija”, “Rīcība terora akta gadījumā” un “Sprāgstvielu prekursori. Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem, pazušanas gadījumiem vai zādzībām”, kuros esošā informācija periodiski tiek aktualizēta atbilstoši terorisma draudu tendencēm Eiropā. Tāpat VDD ik gadu izdod publisko pārskatu par dienesta darbību, kurā iekļauta sadaļa par aktualitātēm pretterorisma jomā. Minētie informatīvie materiāli digitālā formātā ikvienam ir pieejami VDD tīmekļvietnē. Arī turpmāk VDD izstrādās un izplatīs dažādus informatīvus materiālus par terorisma draudu tematiku.

Viens no perspektīviem VDD darba virzieniem sabiedrības līdzdalības veicināšanai ir sociālo tīklu kontu attīstīšana un iesaistīšana sabiedrības informēšanā par terorisma draudu tematiku. Ņemot vērā to, ka liela daļa Latvijas iedzīvotāju ikdienā aktīvi izmanto sociālos tīklus, VDD 2019. gadā vietnē “Twitter” izveidoja oficiālu kontu komunikācijai ar sabiedrību. VDD “Twitter” kots turpina audzēt sekotāju skaitu, un tiks attīstīts par efektīvu publiskās komunikācijas rīku, ar kura starpniecību plānots turpmāk veikt arī sabiedrības informēšanu par radikalizāciju un citiem ar terorismu saistītiem riskiem. Tāpat

VDD oficiālais “Twitter” konts sniedz iedzīvotājiem iespēju ātri un ērti sazināties ar dienestu un sniegt savā rīcībā nonākušo informāciju, tajā skaitā – adresējot ziņojumu tikai VDD (Direct message), nevis daloties ar to publiski.

Lai VDD varētu iespējami ātri identificēt un novērst radikalizācijas gadījumus šajās grupās, izšķiroši svarīga loma ir to profesiju pārstāvju informētībai un iesaistei, kas ikdienā ir ciešā saskarē ar radikalizācijas riska grupām un var pamanīt radikalizācijas pirmās pazīmes. Tieši sākuma posmā ir vislielākās izredzes personas radikalizēšanos pārtraukt. Saistībā ar minēto VDD regulāri organizē radikalizācijai veltītus informatīvus seminārus valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām un darbiniekiem, kuru darbs ir saistīts ar radikalizācijas riska grupu pārstāvjiem.